

Медиа шабуылдардың сипаты және ақпараттық

Аңдатпа. Қазіргі кезеңнің ақпарат тарату және ақпарат жинақтау мәселесі тек қана ақпараттық шеңбер ішінде болудан шығып кетті. Қазіргі ақпарат экономикалық та, саяси да, мәдени де ықпалдасудың басты құралына айналды. Саяси бәсекелестер арасында ақпараттық текетірістердің белсенділік алып кеткен кезеңі де – осы кезең. Оның ішінде қарсыласы туралы жалған ақпарат тарату түріндегі әдісі де қарсыласына күші көрсетудің бір әдісіне айналды. Адамзат тарихында қазіргі технологияның дамуына дейін де ақпараттық текетірістер, жалған ақпарат тарату жағдайы болған екен. Көне грек заманында карфагендік әскер басы Барка Ганнибал елге өзінің әскерінің ішінде бір белгісіз індет тарап кеткендігі туралы хабар таратады. Мұны естіген қарсыластары оның әскері сол індеттен жағаласын, бір орынында тұр екен деп жайбарақат отырады. Ал Ганнибал болса, бұл кезде өз әскерімен қарсыластарының іргесіне келіп қалған еді. Осындай тәсілінің арқасында ол қарсыласының Тарента деген қаласын еш қиналмастан басып алған екен дейді. Ал ХХІ ғасырдың осыған ұқсас жалған ақпарат тарату тәсілі тек бір қаланы емес, тұтас халықтарды, ел мен елді бір-бірімен жауластырып қоюға күші жететін жағдайға келді. Бұл мәселе ғылыми талдаудың да нысанына айналды. Ақпараттық технологиялардың пайда болуына байланысты ақпараттық текетіріс те белсенділік алды. Бір зерттеушілер «Ақпараттық соғыс» термині алғаш рет 1985 жылы Қытайда айтылған десе, физика саласының зерттеушісі Т.Рон деген ғалым бұл алғаш рет 1970-ші жылдардың ортасында айтылды дейді және «ақпарат – кез келген армияның ең осал тұсы» деп көрсетіпті. Ел бірлігін ыдыратуды көздейтін ақпараттардың түрі қандай болуы мүмкін? Ақпараттық шабуылдардан қорғанудың тәсілдері бар ма? «Цифрлық фашизмнің», «кибер-империализмнің» ел ішінде бүлік шығару ниетінің арғы жағында не тұр? Жалған ақпараттардың жастарға әсері қандай? Біз бұл зерттеу мақаламызда осы мәселелердің кейбір қырларына тоқталып, оны ғылыми тұрғыдан тұжырымдаймыз.

Түйін сөздер: ақпараттық шабуыл; «цифрлық фашизм», кибер-империализм», ақпараттық қорғаныс; Түркі Кеңесі; жастар.

DOI: 10.32523/2616-7174-2021-137-4-40-47

Кіріспе

Жаһандану үдерістерінің алғашқы кезеңінде шағын мемлекеттер экономикалық жағынан алға шыққан алпауыт елдердің ықпалына жұтылып кетуден сескенген еді. Ол заңды да. Алпауыт мемлекеттер өздерінің тек са-

яси-экономикалық жағынан мықтылығымен ғана емес, ақпараттық ықпалымен де сескендіре бастаған еді. Дегенмен, қандай күш пайда болса, оған қарсы екінші күштің өзінен өзі пайда болатыны ежелгі заңдылық. Әсіресе, ақпараттық тұрғыдан күш көрсетудің ақпараттық шабуыл, ақпараттық манипуляция

ция, ақпараттық террор кейпіндегі ықпалы ақпараттық қорғаныс, ақпараттық-барлау, ақпараттық-менталитеттік ынтымақтастық бағытындағы іс-қимылдарды жеделдетті. Ақпаратты кімнің көбірек тарата алатындығы да ақпараттық қуаттың белгісін көрсететін фактор болды. Зерттеушілердің айтуынша бүгінгі таңда әлемге таратылатын ақпараттардың 70 %-ы АҚШ-қа тиесілі екен.

Елдің ішінде таратылса да, халықаралық деңгейде таратылса да кез келген ақпарат белгілі бір мақсатты көздейді. Қазіргі таңда БАҚ қана емес, оқырман мен көрерменнің өзі де ақпарат таратушы және қабылдаушы және тұтынушы ретінде медиа-ғаламды құрап тұр. Әлеуметтік желінің өзіне тартып тұратын келбетіндегі ақпарат қуанышты болса да, ренішті болса да, үміт етерлік болса да, түңілтерлік болса да, үрейлі болса да, оны құныға оқимыз. Бір-бірімізге өзіміз-ақ таратамыз. Тіпті кейбір ақпараттардың ақпараттық шабуыл екендігін біле де бермейміз. Ақпараттық шабуылдардың «шабуылмын!» деп айқайлап келуі қазіргі таңда тіпті де маңызды емес. Керісінше, ол манипуляциялық әдістер арқылы кеңірек ауқымды қамтиды. Демек, мемлекеттің ақпараттық саясаты басқа саясаттардың алдында жүруі тиіс.

Әдебиеттерге шолу

Біз бұл зерттеуімізде ақпарат саласын зерттеп жүрген көптеген ғалымдардың еңбектеріндегі тұжырымдарды негізге алдық. Ақпараттық технологиялардың жаңа түрлерінің көмегімен ақпараттық шабуылдың әлеуметтік ортаға қалай ықпал ететіндігі туралы М. Маклюэннің талдауына сілтеме жасай отырып, оның қазіргі кезеңде шапшаңдаған сипатына назар аудардық. Тек сөз түрінде ғана емес, кино, өнер, түрлі жаңа техникалар мен бұйымдардың да өзіндік ақпараттық манипуляциялық ықпалы болатындығын зерттеген С. Ильченконың, М. Либицкидің, Ш.С. Сулейманованың, Н. Омашевтың, С.В. Попова және тағы да басқа зерттеушілердің ой-тұжырымдарына сүйендік. Соларды негізге ала отырып,

қазіргі түркі тілдес халықтар әлемінің ақпараттық кеңістігіндегі жағдайларға тоқталып, жақында ғана өткен Түркі Кеңесінде айтылған ұсыныстар мен пікірлер бойынша ой түйіндеп, оған ғылыми тұжырымдама бердік.

Зерттеу әдістері

Зерттеудің эмпирикалық базасына ақпарат саласы бойынша жүргізілген ғылыми зерттеулерде айқындалған деректер мен тұжырымдар негіз болды. Феноменологиялық әдіс арқылы ақпараттардың қоғамдық ортаның менталитетіне, ұстанымына тигізер ықпалына талдау жасадық.

Зерттеудің өзектілігі мен нәтижесі

2021 жылы 22-24 қазан аралығында Стамбулда өткен Түркі Кеңесінің форумында Түркі Кеңесінің Бас хатшысы Бағдат Әміреев форумының негізгі мақсаты туралы айта келіп, Түркі Кеңесіне мүше мемлекеттерге ортақ, ұлттық мүдделеріне, менталитеттеріне сәйкес ақпараттық кеңістік қалыптастыру және ортақ мәдениет пен өркениетті дамыту, медиа және киноиндустрия саласындағы ынтымақтастықты нығайту қажеттігіне тоқталды. Бас хатшы маңыз берген қажеттіліктің мәнісі тереңде еді. Білінбей келіп, бүлдіріп жатқан басқыншылық ақпараттардың таралу формасының әр алуандығы олардың түпкі дәмелерін сездіртпейді де. Олардың ең басты мақсаты – ұлттық-менталитеттік рухты әлсірету немесе біржола жою арқылы әрбір адамның санасына билік жүргізу. Ал бұл етек алып кетсе, жас ұрпақ үшін отаншылдық, ұлттық мүдде деген қасиеттердің мәнін жойып жіберері анық. Демек, ақпараттық шабуыл және ақпараттық қорғаныс мәселесін жан-жақты талдап, оған ғылыми-теориялық талдау жасау және бұл бағыттағы жаңа ақпараттық қорғаныстардың тәсілдерін зерттеу өзекті. Осы мақалада ақпараттық шабуылдардың негізгі белгілерін айқындалды, ақпараттық қорғанысты нығайтудың тәсілдері мен ақпараттық иммунитет қалыптастырудың жолдары сараланып, ғылыми тұжырымдалды.

Талқылау және нәтижелер

Қандай да бір қоғамдық ортаға сырттай да, іштей де іріткі салуды ойлаған ақпараттық манипуляциялар түрін өзгерткіш келеді. Түрі өзгерген ақпараттардың нені көздеп жүргенін бірден тану да қиын. «Ақпараттық манипуляция деректерді, цифрларды өзгертіп, әдейі бұрып жеткізу арқылы көпшілікке әлеуметтік, психологиялық және саяси жағынан ықпал етіп, олардың ұстанымы мен түсінігін өзгертуді мақсат етеді» [1. 65]. Осындай тәсілдерді тасалап келетін үлкен саясат үлкен ақпарат арқылы жасалмайды. Үлкен саясатты кішкене ақпараттар білдірмей, індеп кіріп жасайды. Мұндай ақпараттар көп жағдайда басқыншылықты көздейтін шетелден келеді, әрі жанға жайлы, жұмсақ болады. Жұмсақтығымен баурайды да, іштен шалады. Бұл тек жеке адамдарға ғана емес, тұтас халық бірлігінің уықтарын біртіндеп суырып, шаңырағын құлатудың әрекетін жасайды. Ақпараттық ықпалдастық бірлікті көздесе, ақпараттық шабуылдар ұлттар мен ұлыстар арасына жік туғызуды көздейді.

Америкалық теоретик М. Либицки өзінің «What Is Information Warfare?» деген еңбегінде ақпараттық типтердің мынадай жеті түрін көрсетіпті: командалық-бақылау функцияларға иелік ету үшін әскери текетірес; барлау және контрбарлау бағытындағы текетірес; психологиялық бағыттағы операциялар; хакерлік шабуылдар; ақпараттық өнімдерге бақылау жасау бағытындағы ақпараттық-сауда соғысы; электрондық саладағы текетірес; виртуальды кеңістіктегі кибернетикалық соғыстар (2. 204]. Осындай сипаттағы шабуылдарға ұшыраған тарап оның ықпалын әлсіретіп, жойып жіберу іс-қимылын жасамаса, шабуыл өзінің мақсатын қалай да жүзеге асырады. Демек, ақпараттық қорғаныстың маңызы уақыт өткен сайын арта түсуде.

Қазіргі кезеңде атомды бейбіт мақсатқа қолдану керектігі сияқты, ақпарат саласындағы цифрлы мүмкіндікті де бейбіт мақсатқа қолдану деген жағдайға келіп тұрмыз. Жастардың «цифрланған» санасында отаншылдыққа,

бауырмалдыққа, адамгершілікке орын қалмай, кімнің «цифры» күшті болса, соған еріп кете беру жағдайының орнығуы да алыс емес сияқты. Осыған орай, әр алуан мақсатты көздейтін ақпараттық соғыс жүргізудің бағытын зерттеушілер екі бағытқа бөліп қарастырады:

- жастарды интернет-ресурстар арқылы өздеріне ниеттес етіп «өңдеу»;

- орта жастағы және қарт адамдарды ақпараттық каналдар арқылы және көңіл көтеретін ақпараттық индустрия арқылы «өңдеу».

Осындай әдістермен адамдардың түпсана-насына айқайламай-ақ, жайлап, асықпай, бірақ үздіксіздік тәсілімен жаңа идеялар мен құндылықтарды, тың идеяларды насихаттай бастайды. Ал бұл қоғамдық ортадағы топтардың бірте-бірте жік-жікке бөлініп, тіпті өздерінің негізгі мүдделерінен айнып, бір-біріне қарсы шығып, тіпті отбасылық құндылықтарды жоққа шығаруға дейін барады. Әйтеуір пайда табуды көздеп адам баласын аздыратын небір азғындықтарды насихаттап, адамның, әсіресе, жастардың сана-сезімін «қара базардың» тауарына айналдырған ақпараттық соғыс жүргізуші тараптар интернеттің ықпалын барынша кеңінен пайдалануда. Демек, ақпараттық қорғаныс үшін ақпараттық соғыстың білдірмей келіп, бүлдірер қауіпін талдап, қоғамдық ортаға жеткізіп отыру, оны талқыға салу маңызды.

Кез келген басқыншылық соғыстың мақсаты – өзі шабуылдаған елдің халқын аздырып, көнбісті ету, билік жүргізу, байлығын иелену және жергілікті халықты тұқыртып ұстау. Ақпараттық соғыстың да мақсаты сол. Егер бұл осылай жалғаса берсе, әр елдің іші осындай жік-жікке бөлініп кетсе, қоғамдық даму да болмайды. Қоғамдық даму кері кетіп, жауыздықтар мен арсыздықтар жер бетін тамұққа айналдырары сөзсіз. Демек, әр мемлекет өз ішіндегі халықтардың, ұлттар мен ұлыстардың бірлігін сақтап, көршілес елдермен тату, достық қарым-қатынас орнатуы – адамзаттың қауіпсіздігі үшін маңызды. Тарихта әлемді тұтас билеп алып, байлыққа кенелген ешбір мемлекет жоқ.

Мақаламыздың басында сөз еткен Түркі Кеңесінің форумында халықтар арасындағы

татулық пен бірлікті нығайтудың жолында ақпараттық қауіпсіздіктің маңызы туралы мәселе кеңінен талқыланды. Өйткені кейбір халықаралық БАҚ-тар Түркия мемлекетінің түркі тілдес басқа мемлекеттермен қарым-қатынасынан пантуркизм идеясын іздей бастады. Тіпті іздей бастаған жоқ, «дәл солай» деп нақтылап айтып жүр. Олар басқа елдермен Түркияның коммерциялық та, коммерциялық емес те қарым-қатынастарынан «жұмсақ күш» реңкін көреді екен. Мұндай ой-тұжырымдар түркі тілдес мемлекеттер арасын алшақтату мақсатын көздейтін ақпараттық шабуылдар түрінде сипат алуға [3. 6-26]. Түркі әлемін зерттейтін Юнус Эмре қорының іс-қимылынан да пантуркизмді көретін ақпараттық шабуылдарда Түркия мен Қазақстан арасындағы қарым-қатынастарға да жік түсіру әрекеттері жиі көрініс таба бастады.

Түркия Республикасы Президенті аппаратының Коммуникациялық басқарма басшысы профессор Ф.Алтунның сөзімен айтсақ, Түркі Кеңесі әлемдік деңгейдегі маңызды платформаға айналып, халықаралық ықпалы да артты. «Алдымызда әділетті мағынасыздандыруға, құнсыздандыруға, елеусіздендіруге және мәдени, экономикалық, идеологиялық жақтан бодандық астына алуға тырысқан жалған индустрия бар. Біз осындай жалғандыққа және дезинформацияға қарсы күресіп, тек шындық жағында болуды моральдық қағидамыз ретінде қараудамыз» деді ол [4].

Осы форумда түркілік танымал киноактер Э.Дюзтан Түрк деген атты қорғау үшін талайлар құрбан болғандығын айтты. Қазіргі халықаралық жағдайда қандай да бір ұлттың құрбан болуының ең басты себептерінің бірі – ақпараттық қорғансыздығынан. Ақпараттық қорғансыздық елдің ішіндегі бет-бетімен жүретін берекесіздігінен де болады. Сол берекесіздік басқыншы тарап үшін өте қолайлы болады. Түркі Кеңесінің осы форумы сол берекесіздіктен болған рухтық шашыраңқылықты жойып, тұтас Түркі бірлігін нығайтуды көздеді. Бұл түптеп келгенде тек түркі тілдес халықтардың бірлігі ғана емес, әлемдік ақпараттық соғыс әрекеттеріне қарсы іс-қимыл екені

даусыз. Егер де жер шарындағы қандайда бір ел ақпараттық шабуылдың кесірінен жұтап, жоқшылыққа ұшыраса, ол өзімен кетпейді. Оның жоқшылығы мен кедейшілігі дамыған елдердің де мазасын кетіретіні анық. Оған қазіргі таңдағы Африка, Ауғаныстан, Сирия және тағы да басқа елдердің босқындарының Еуропадағы дамыған елдердің іргесін теуіп, мазасыз жағдайға келтіріп отырғаны мысал бола алады. Сондықтан да кез келген сырттан келетін ақпараттық шабуылдардың бетін қайтару және ақпараттық қорғанысты нығайту тек түркі тілдес халықтар үшін ғана емес, кез келген мемлекет үшін маңызды.

Кәдімгі қарулы соғыстардың о баста ақпараттық шабуылдар арқылы басталғанына дәлел көп. Жалған ақпарат тарату арқылы елдің ішіне жік салып, ақыры халқы босқынға айналуының сипатын М. Маклюэн былайша сипаттайды: «Қазіргі ақпараттық жаңа технологиялар аса қуатты хирургиялық операция жасау құралдары іспеттес, осы құралдар арқылы өзіміздің әлеуметтік «денемізге» операциялар жасалатындығын сезінбейміз. Және ол операциялар қандай да бір әлеуметтік «антисептиктердің» көмегінің жасалатындықтан, одан келген зиян күллі қоғамдық ортаға жайылады» [5].

Зерттеушілер осындай себептермен «жалған ақпаратқа алданып отырған тараптың мына үш сипатын байқауға болады дейді:

- алдамшы ақпаратқа назарын аударып, оны бақылап отырады;
- біраздан соң бұл алдамшы нәрсені шындық ретінде қабылдай бастайды;
- көп ұзамай алдаушының мақсатына сәйкес іс-қимылға көшеді [6. 17]

Осындай себеппен елдің ішкі бірлігі кеткеннен кейін, сырттан келер жау да көп, өз араларында дау да көп болады. Сыртқы жау мен ішкі дау қосылса, елде елдік қалмасы анық. Демек, ақпараттық қорғанысты жүзеге асырудың жолдарын қарастыру маңызды. Соның бір жолы – ұлттық БАҚ-тың санын көбейту, солар арқылы қуатты жарнамалық ақпараттар беріп отыру, менталитеттік бағыттағы түрлі ойын-сауықтық, ұтыс ойын-

дары түріндегі ақпараттар, ток-шоу, отандық БАҚ-тардың тартымды имиджін қалыптастыру. Сондай-ақ, ұлттық мәдениет пен ұлттық ұстанымдарды, менталитеттік қағидалар тарихын зерттеу, танымалдығын арттыру, басқа мемлекеттерден сіздің мемлекетіңіз туралы ақпарат таратылуына ықпал ету.

Соңғы жылдары «цифрлық фашизм» деген термин пайда болды. Өзінен өзі пайда болған жоқ, ол «жаңашылдық» сипаты арқылы шабуылдайтын ерекшелігіне байланысты осылай аталып жүр. Оның бүлдіргіштігінің мәні неде десек, оның жастарға ұнамдылығында. Цифрлық мүмкіндіктің небір ғажайып көріністеріне деген қызығушылықты тудыру арқылы өзінің түпсанаға ықпал ететін қуатымен, жастарды өз ұлты мен өз отанынан ажырап кетуіне, суып кетуіне әкеліп соқтыратындығымен қауіпті. Өз отанынан, өз менталитетінен ажырағандар басқаның елін ел қылып та жарытпайды, басқаның менталитетін өзіне түпсаналық тұрғыдан қабылдап та ала алмайды. Ақыры дүбара болып, адами жұтаңдыққа ұшырайды. Егер бір ұлттың 30-35 пайызы осындай жағдайға ұшыраса, ол өзінің жұқпалылық қасиетімен айналасына да жайыла бастайды екен. Осылайша ұлтты ұлтсыздандырып, мәңгүрт қалыпқа түсіреді. Басқыншылық бағыттағы ақпарат тарататындардың арғы ниеті осыда жатыр. Оларға мәңгүрттің елі мен байлыққа толы жері керек. Қазіргі цифрлық дәуір кезеңінде бұл қауіп алдымен цифрлық технологиялардан кенжелеп қалғандарға төнеді. Демек, біздің қазақ та, түркі тілдес басқа халықтар да әлемдік цифрлық мүмкіндіктерді тезірек игеріп, көркемдік пен мүмкіндіктерді өз елімізде жасау – ақпараттық шабуылдардан қорғанудың бір кепілі бола алады. Өз цифрлық платформасын озық үлгіде құра алған мемлекеттер өз тұтастығын да сақтай алады, ұрпағының жан-жаққа алаңдап, озып тұрғандардың жетегінде кетпеуіне мүмкіндік алады. Ақпараттық қорғаныстың қазіргі сипатының маңызы осында.

Жаһандық цифрлық ақпараттар мақсатты аудиторияға барынша тез жететін және ұзақ уақыт есте қалатын қасиетімен ерекшеленеді.

«Сөзбен берілген, яғни, мәтіндік ақпараттардың тек 7%-ы ғана есте сақталатын болса, ауызша таралған ақпараттардың 38%-ы, визуалды ақпараттардың 55%-ынан астамы есте сақталады екен» [7. 170]. Ал осыған цифрлық ақпараттарды, түрлі кодтармен жетіп, иек қағып, ыммен түсіндіретін ақпараттардың өткірлігін қоссақ, мұндай шабуылдардың сипаты қандай болатындығын болжауға болады. «Біздің елімізге капиталын әкеліп жатқан алпауыттар бейбіт өмірдің қаймағы бұзылмауына мүдделілік танытады. Бірақ олар түрлі бағыттағы жобалары арқылы өз идеяларын сіңіруді де ұмыт қалдырмайды» [8. 73].

Зерттеуші Д.В.Шибеев ақпараттық шабуылдың мынадай сипаттарын көрсетеді:

- қоғамдағы әлеуметтік-рухани қарым-қатынастарға мысық табандап еніп, ұлттық идеология мен ұлттық құндылықтарды бірте-бірте ығыстыруға әрекет етеді;

- оның орнына шабуылдаушы жақтың құндылықтары мен идеологиялық ұстанымдарын орнықтырады;

- сол арқылы өз ықпалдарын күшейтіп, стратегиялық ресурстар мен ақпараттық-телекоммуникациялық құрылымдарда, ақпараттық кеңістікте өздерінің БАҚ-тарын көбейтеді;

- жас ерекшелігіне қарай «зомбиға» айналдыру үшін мультфильмдерді, арнайы тақырыптық бағдарламаларды көбейту арқылы жергілікті ұлттың өз ұлттық құндылықтарынан бас тартуына дейін апарады [9. 62].

Тек мультфильмдер ғана емес, көркем фильмдер де, тіпті шетелдік озық технологиялық бағыттағы бұйымдар да, сәнді киім-кешектер де, ойыншықтар да басқаларды өздеріне ниеттес, бағыттас етудің қызметін атқарады. Олай болса, өз елімізде озық технологиялы өндірістік өнімдердің көптеп жасалуы, шикізатымыздың емес, өзіміз жасаған өнімдердің шетелде сұранысқа ие болып жатқандығы туралы мәліметтер де елдің ішкі бірлігін нығайта түсері анық. Яғни, ақпараттық шабуылдардың ықпалын әлсіретудің бір амалы – елдің барлық саладағы жоғары әлеуеті туралы ақпараттарды барынша көп тара-

ту болмақ. Сондай-ақ, жасалған ақпараттық шабуылдың ақпараттық шабуыл екендігін саралап, талдап, оны БАҚ-тарда, әлеуметтік желілерде айту да ақпараттық иммунитет қалыптастырудың маңызды бір амалы болады.

Қорытынды

Елдің ішкі тұтастығының, туыстас халықтардың өзара бірлігінің, олардың тек өзара ғана емес, басқа елдермен де достық қарым-қатынаста болуының маңызы артып келеді. Тұтастықтың арқасында экономикалық та, саяси да дамуға мүмкіндіктер пайда болады. Білім саласындағы, өнер мен экономика саласындағы халықаралық коммуникацияның шашырамауына жаңа кеңістік ашылады. Ал шабуылдар мықты қарсылыққа тап болып отырса, олардың да күші әлсірейді.

Осыларды қорыта келгенде ақпараттық шабуылдардан қорғанудың стратегиялық бағыттарының ішінде мынадай міндеттер болуы керек деп есептейміз:

- жұртшылықтың ақпараттық иммунитетін күшейту;

- ақпараттық шабуылдарды тани алатын медиа сауаттылығын арттыру;

- ақпараттық-цифрлық бағыттағы мамандарды көбейту;

- өз елімізде және Түркі тілдес мемлекеттер арасында кибер-империализмге және жаһандық дезинформацияға қарсы тұра алатын ортақ ақпараттық өнімдер беру және тарату [4];

- ақпараттық қорғаныс шебін күшейтетін цифрлық технологияны дамыту;

- цифрлық технологияның мықты мамандарын даярлау.

Әр заманның өз соғысы бар. Біздің дәуірдің соғысының қаруы – ақпараттық «қару». Адам қанша мықты болғанымен, үгіт-насихаттың алдында әлсіз. Ал жат пиғылдағылардың үгіт-насихаты адам санасын өзіне бағындыруды көздейді. Біз осы зерттеу мақаламызда осындай шабуылдардың сипатын және одан қорғанудың кейбір мәселелерін сараладық, ғылыми тұрғыдан тұжырымдадық. Бұл ғылыми мақаламыз ақпарат мәселесін зерттеп жүргендерге қандай да бір пайдасын тигізер деген үміттеміз.

Әдебиеттер тізімі

1. Ильченко С. Как нас обманывают СМИ. Санкт-Петербург: Питер, 2019. – 320 с.
2. Сулейманова Ш.С. Информационные войны: история и современные тенденции // Вопросы политологии. – 2017. № 4(28). – 203-204 с.
3. Сулейманов Р. Влияние Турции в татарстане: фактор «мягкой силы» // Журнал «Мусульманский мир». – 2016. №1. – 6-26 с.
4. Жұмабайқызы Г. Түркілік ақпарат кеңістігі қанат жайып келеді [Электрон ресурс] – 2021. URL.: https://alashainasy.kz/kazak_tarihy/turkklk-akparat-kenstg-kanat-jayuip-keled-176837/ (қаралған күні: 10.11.2011).
5. Маклюэн М. Понимание медиа. Часть I. Глава 7. Вызов и коллапс. Немезис креативности. [Электрон ресурс] – 2011. URL.: <https://gtmarket.ru/library/basis/3528/3536> (қаралған күн: 10.11. 2021).
6. Попова С.В., Федоринов В.Е. Цели и последствия информационной войны // Журнал «Воздушно-космические силы. Теория и практика». 2018. № 6. – 15-21 с. http://xn----7sbajajhyox3duj.xn--p1ai/images/data/zhurnal_vks/6-2018/
7. Современный медиатекст: учебное пособие. отв. ред. Н.А. Кузьмина. – ООО «Полиграфический центр «Татьяна»: Омск, 2011. – 414 с.
8. Омашев Н. Өнегелі өмір. – Алматы: Қазақ университеті, 2020. Ш. 193. – 365 б.
9. Шибаев Д.В., Методы противодействия информационной войне // Российский журнал правовых исследований. Том 3. – 2016. № 4. – 60-68 с. <https://journals.eco-vector.com/2410-7522/article/view/18192> DOI: <https://doi.org/10.17816/RJLS18192> (қаралған күн: 11.11.2021)

¹К.О. Сак, ²О.И. Туржан

^{1,2}*Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан*

Специфика медиа-атак и проблемы информационной безопасности

Аннотация. Вопрос распространения информации и сбора информации на современном этапе уже не просто информационный круг. Современная информация стала ключевым инструментом экономической, политической и культурной интеграции. Это период, когда активизировалось информационное соперничество между политическими соперниками. В частности, метод распространения ложной информации стал одним из методов насилия. В истории человечества еще до развития современных технологий были случаи информационных конфликтов, распространения ложной информации. В Древней Греции Карфагенский полководец Барка Ганнибал сообщил, что неизвестная чума распространилась среди его армии. Когда его противники услышали это, они обрадовались, что армия Ганнибала оказалась на грани катастрофы, тогда как он уже вплотную подошел к ним. Он отмечал, что ему легко удалось захватить город своего противника Таренту.

А в 21 веке подобный способ распространения ложной информации стал силой, с которой нужно считаться не только с одним городом, но и с целыми странами и народами. Этот вопрос также стал предметом научного анализа. С появлением информационных технологий обострился и информационный конфликт. Некоторые исследователи говорят, что термин «информационная война» был впервые введен в употребление в Китае в 1985 году, но исследователь физической отрасли Т. Рон указывает, что впервые ввел термин в середине 1970-х годов, утверждая, что «информация является наиболее уязвимой частью любой армии».

Какую информацию можно использовать для разрушения единства страны? Есть ли способы защитить себя от информационных атак? Что стоит за стремлениями «цифрового фашизма» и «киберимпериализма» восстать внутри страны? Как ложная информация влияет на молодежь? В этой исследовательской статье мы сосредоточимся на некоторых аспектах этих проблем и сформулируем их с научной точки зрения.

Ключевые слова: информационная атака, «цифровой фашизм», «кибер-империализм», информационная безопасность, Тюркский совет, молодежь.

¹К.О. Sak, ²O.I.Turzhan

^{1,2}*L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan*

The specifics of information attacks and the importance of information security

Abstract. The issue of disseminating information and collecting information at the present stage is no longer just an information circle. Modern information has become a key tool for economic, political, and cultural integration. This is the period when information rivalry between political rivals intensified. In particular, the method of spreading false information has become one of the methods of violence. In the history of mankind, even before the development of modern technologies, there were cases of information conflicts, the spread of false information. In ancient Greece, the Carthaginian general Barca Hannibal reported that an unknown plague had spread among his army. When his opponents heard this, they were glad that his army was on the brink of disaster. Hannibal, on the other hand, was at the helm with his army. He says that he managed to capture his opponent's city, Tarentum, without any problems.

In the 21st century, this method of spreading false information has become a force that must be reckoned with not only with one city but also with entire nations, countries, and peoples. This issue has also become the subject of scientific analysis. With the advent of information technology, the information conflict has also intensified. Some researchers say the term «information war» was first coined in China in 1985, but a physics researcher named T. Ron first coined the term in the mid-1970s, arguing that «information is the most vulnerable any army».

What information can be used to destroy the unity of the country? Are there ways to protect yourself from information attacks? What is behind the intention of «digital fascism», «cyber-imperialism» to revolt in the

country? How does false information affect young people? In this research article, the authors focus on some aspects of these problems and formulate them scientifically.

Keywords: information attack; “Digital fascism”, “cyber-imperialism”, information security; Turkic Council; young people.

References

1. Il'chenko S. Kak nas obmanyvayut SMI. [Il'chenko S. How the media deceive us] (St. Petersburg: Peter, 2019 . 320 p.) [in Russian]
2. Suleymanova SH.S. Informatsionnyye voyny: istoriya i sovremennyye tendentsii [Suleimanova Sh.S. Information wars: history and modern trends] (Questions of political science. - 2017. No. 4 (28). - 203-2014 p) [in Russian]
3. Suleymanov R. Vliyaniye Turtsii v tatarstane: faktor «myagkoy sily». [Suleymanov R. Influence of Turkey in Tatarstan: the factor of «soft power»] Journal «Muslim World». - 2016. No. 1. - 6-26 p. [in Russian]
4. Jumabayqızı G. Türkilik aqparat keñistigi qanat jayıp keledi [Zhumabayevna G. Turkish information space is expanding] [Electronic resource] - 2021. Available at: https://alashainasy.kz/kazak_tarihy/turklk-akparat-kenstg-kanat-jayyip-keled-176837/ (Accessed : 10.11.2011) [in Kazakh]
5. Maklyuen M. Ponimaniye media. Chast' I. Glava 7. Vyzov i kollaps. Nemezis kreativnosti [Maklyuen M. Ponimaniye media. Chast' I. Glava 7. Vyzov i kollaps. Nemezis kreativnosti] [Elektron resurs] - 2011. Available at: URL .: <https://gtmarket.ru/library/basis/3528/3536> (Accessed: 10.11. 2021).
6. Popova S.V., Fedorinov V.Ye. Tseli i posledstviya informatsionnoy voyny [Popova S.V., Fedorinov V.E. Objectives and Consequences of Information War] Journal of Aerospace Forces. Theory and practice». 2018. No. 6. - 15-21 p. [in Russian]
7. Sovremennyy mediatekst: uchebnoye posobiye. otv. red. N.A. Kuz'mina [Modern media text: a tutorial. otv. ed. ON. Kuzmina]. (ООО “Polygraphic center» “Tatiana»: Omsk, 2011. - 414 p. [in Russian]
8. Omashev N. Önegeli ömir [Омашев Н. Moral life] (Almaty: Kazakh University, 2020. Sh. 193. - 365 p) [in Kazakh]
9. Shibayev D.V., Metody protivodeystviya informatsionnoy voyne [Shibaev D.V., Methods of countering information war] (Russian journal of legal research. Volume 3. - 2016. No. 4. - 60-68 p.) DOI: <https://doi.org/10.17816/RJLS18192> [in Russian]

Авторлар туралы мәліметтер

Сақ Қайрат Өмірбайұлы – филология ғылымдарының кандидаты, профессор, Журналистика және саясаттану факультетінің деканы; Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Тұржан Оңайгүл Ізтұрғанқызы – филология ғылымдарының кандидаты, Журналистика және саясаттану факультеті телерадио және қоғаммен байланыс кафедрасының доценті, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Sak Kairat Omirbayuly – Candidate of Philology, Dean of the Faculty of Journalism and Political Science, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Turzhan Ongagigul Izturganqyzy – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Teleradio and Public Relations of the Faculty of Journalism and Political Science, L. N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan.